

بررسی ضرورت بهسازی و بازسازی بافت فرسوده شهری

امروزه همه ما در جامعه شهری زندگی می‌کنیم و تعاریفی همچون شهر، روستا، قصبه را به کار می‌بریم و با تعاریف امروزی می‌توان روستاها و قصبات را نیز جزئی از زندگی شهری به حساب آورد. حال آن که تعاریف شهر از دیدگاه گروه‌ها و کارشناسان رشته‌های علمی مختلف متفاوت است و حتی جای جای مختلف این مفهوم متغیر است.

مثلاً در انگلیس هر محلی را که یک کلیسای بزرگ و جامع داشته باشد شهری نامیدند و با اعتقاد جین جیکبز شهر به جایی گفته می‌شود که به طور دائمی رشد اقتصادی‌اش را از محل اقتصاد محلی تامین می‌کند. و تعاریف شهر و روستا و قصبه که بین جمعیت‌شناسی‌های امروز و کارشناس‌های جغرافیایی شهری مشترک بوده را از نظر جمعیت مسکونی آن طبقه‌بندی می‌کنیم، که اندازه و تراکم مشخصی را شامل می‌شود.

امروزه بافت‌های فرسوده قسمت عمده‌ای از بافت‌های ما را تشکیل داده‌اند و از علل اصلی تهیه طرح‌های مرمتی شده‌اند زیرا که فرسودگی عاملی است که به افول حیات شهری، زدودن خاطرات جمعی و شکل گرفتن حیات شهری روزمره‌ای کمک می‌کند. مداخله در بافت تاریخی ارزشمند باید به گونه‌ای باشد که هم ارزش‌های ساختاری و هم ویژگی‌های ماهوی و کالبدی آن را حفظ گردد و هم بافت تاریخی با ضرورت‌های زندگی امروز و فردا انطباق یابد تا بتوان به عنوان یک بافت شهری زنده و فعال به حیات خود ادامه دهد.

نتایج تحقیق نشان داده است که بافت‌های فرسوده از نظر اجتماعی و اقتصادی دارای مشکلات عدیده‌ای برای ساکنین و همچنین برای مسوالن شهری است لیکن با تدوین برنامه‌های صحیح جهت نوسازی و بهسازی این نوع بافت‌ها نه تنها به حل مشکلات منجر خواهد شد بلکه فرصتی مناسب برای توسعه پایدار شهری در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی خواهد شد.

ضرورت بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری

اهداف اساسی نوسازی و بهسازی بافت‌های قدیمی و فرسوده شهرها توسعه محیط زندگی برای انسان‌هاست. این اهداف در قالب اهداف اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی جای می‌گیرند. فضاهای ساخته شده شهری از نظر اقتصادی حاصل سرمایه‌گذاری و ترکیب از نیروی کار انسانی، مهارت‌ها، مواد و مصالح گوناگون هستند باوجود گذشت زمان و فرسوده شدن، هنوز هم به بسیاری از احتیاجات روزمره زندگی پاسخ می‌دهند و با سرمایه‌گذاری در جهت حفظ و تقویت و درموردی با ایجاد تغییراتی در آنها به منظور پاسخگویی به احتیاجات جدید می‌توان از هدررفتن سرمایه‌های اقتصادی جلوگیری کرد و تاسیسات و تجهیزات جدید زندگی را به جای گسترش بیش از حد در زمین‌های بکر و حاشیه شهر، به درون این بافت‌های قدیمی برد و با بهسازی و نوسازی دوباره احیا کرد. اگر ارزش‌های اقتصادی به تنهایی مدنظر باشند ممکن است نوسازی و بازسازی، زمینه ساز شهرسازی تعویضی شود. از این رو درمورد بافت‌های تاریخی شهرها ضرورت فرهنگی احیا آن‌ها باید مدنظر باشد.

افراد همان گونه که با دیدن یا بررسی محیط زندگی خود، خاطرات خود را به یاد می آورند، آگاهانه یا ناآگاهانه نیز ارتباط خود را با نسل های گذشته و آینده در فضاهایی که در آن زندگی کرده اند بازمی یابند. حس تعلق متقابل بدین ترتیب در تفکر افراد قوت می گیرد و در این امر عواملی مانند همکاری ها، همدردی ها، رقابت ها، مقاومت ها، مبارزات و فعالیت های دسته جمعی، اقتصادی و مذهبی تاثیر بسیار دارند.

با بررسی ابعاد بحران در بافت قدیم شهرها چنین می توان اظهار کرد که ضرورت بهسازی، نوسازی و ساماندهی بافت های قدیمی شهری در موارد زیر اهمیت می یابد

ضرورت اجتماعی بهسازی و نوسازی شهر :

بافت های تاریخی علاوه بر این که واجد ارزش های نادر زیبایی شناختی و تداوم خاطرات جمعی و هویت بخشی شهرهای ما هستند، هنوز در بسیاری از شهرها محل سکونت و معیشت میلیون ها نفر از شهروندان اند. اما این بافت ها به همان اندازه که ارزشمند و گران بها هستند، در مقابل سوانح و بالیای طبیعی که بیشتر مناطق شهری کشور را تهدید می کنند، ناپایدار و آسیب پذیرند. هم چنین جزئی از سرمایه های فرهنگی ما شیوه های برنامه ریزی و زندگی گذشتگان ما را دربر گرفته اند.

بافت های قدیمی به دلیل قدمت و فرسودگی و تخریب ناشی از آن و کمبود و حتی نبود تاسیسات و تجهیزات شهری، دچار نارسایی هایی در پاسخگویی به نیازهای امروز زندگی شده اند.

ضرورت اقتصادی بهسازی و نوسازی شهر :

از آنجا که بافت های قدیم بیشتر در بخش مرکزی شهرها واقع شده و عمدتاً بازار را در خود جای داده اند، در مجموعه شهری امتیاز و موقعیت مکانی بسیار خوبی دارند. بر این اساس امتیازهای اقتصادی بسیاری به شرح زیر دارند:

سهولت دسترسی به تمام نقاط شهر و خدمات رسانی تسهیالت شهری از مرکز شهر

وجود زمینه های رشد و توسعه صنعت توریسم از طریق صنایع دستی و کوچک بومی هر ناحیه جغرافیایی

وجود توان بالقوه مناسب برای توسعه مناطق مسکونی

دارا بودن امکانات و تاسیسات زیربنایی هر چند اندک در مقایسه با زمین های بکر حاشیه شهر

مهمترین ضرورت توجه به سیمای کالبدی بافت های تاریخی، توجه به فرسودگی روزافزون آنهاست. جلوگیری از تداوم این روند، نیازمند تدوین برنامه ها و طرح های ضرورتی است. بدین ترتیب می توان از تهدیدهای زیست محیطی و نابودی این بافت ها جلوگیری کرد. بی توجهی به ساماندهی محیط و شرایط زندگی امروزی، محیط های تاریخی و باارزش را به فضاهای خالی از سکنه و بی روح و بی ثمر تبدیل خواهد کرد. حاصل این بی توجهی، تبدیل این محیط ها به محله های ناامن، فاسد و خالی از سکنه است.

ضرورت های اقتصادی محلی در بهسازی بافت های قدیمی، بیشتر ناشی از تخلیه تدریجی محل از ساکنان فعال و مهاجرت افشار پردرآمد و اصیل مناطق قدیمی و جایگزینی آنها با مهاجرین فقیر از نظر اقتصادی و فرهنگی

است. ساکنان جدید که هم فقر اقتصادی و هم فقر فرهنگی دارند، فاقد هر گونه وابستگی به این مناطق هستند. از سوی دیگر به منظور پیشگیری از بروز و گسترش انواع بزهکاری های اجتماعی و واگذاری بافت های قدیمی به فعالیت های ضعیف اقتصادی و رده پایین سبب کاهش ارزش های فرهنگی نهفته در آن شده است

اهداف بهسازی و نوسازی شهر:

بهسازی و نوسازی شهر به دنبال تامین کارایی مطلوب، عدالت، کیفیت محیطی، ایمنی و امنیت، بهداشت، آسایش و زیبایی فضاهای شهری است.

بهسازی و نوسازی شهری در مراکز قدیم شهری می تواند رابطه تاریخی - فرهنگی مردم را با گذشته خویش به نحوی ملموس تر برقرار سازد، گذشته ای که امروز در حال تحول و تکامل است و نه تکرار.

رشد و گسترش شهرها در چند دهه اخیر به ویژه در کشورهای جهان سوم از جمله، موجب گسترش بافت های خودرو و به عبارتی دیگر اسکان های غیررسمی و شهرسازی نامتناسب با نیازهای زمان حاضر شده است. از این رو بهسازی و نوسازی شهری بسیار ضروری است.

نوسازی و بهسازی شهر دارای ابعاد گوناگونی است. از جمله بهسازی و نوسازی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی- اداری و به طور کلی فرهنگ است، به عبارتی دیگر حفظ هویت و حیات شهری در نوسازی و بهسازی باید همه جانبه باشد.

نوسازی و بهسازی کالبدی شهر برای ساماندهی سازمان فضایی- کالبدی شهرها، نحوه استفاده از زمین، ضوابط منطقه بندی، ضوابط ساختمان سازی، تامین معیارهای ساخت و ساز و مرمت و آسایش زیستی برای سازه های شهری متناسب هر منطقه جغرافیایی است.

بهسازی و نوسازی شهر با شهرهای بی هویت و تعویضی متفاوت است. در شهرسازی تعویضی صرفاً فضاهای کالبدی بی هویت شکل می گیرند، اما در بهسازی و نوسازی شهری به هماهنگی و سازگار با محیط طبیعی و سازمان اجتماعی- فرهنگی جامعه توجه می شود.

بهسازی و نوسازی شهر مانع گسستگی اجتماعی و ناهنجاری های رفتاری، روانی، شغلی می شود. شهر همانند موجودی زنده است و هر گونه مداخله باید هماهنگ با مفهوم و معنای زندگی آن محیط جغرافیایی باشد. داشتن مرکز به عنوان قلب همراه با شاخص های خاص خود و نیز مرکز محله های شهری که سازمان دهنده فضاهای کالبدی شهر باشند ضروری است.